

ΕΛΙΑΜΕΡ Briefing Notes

42/2016

Ιανουάριος 2016

ΚΡΑΥΓΕΣ ΚΑΙ ΨΙΘΥΡΟΙ: Ποιά η πραγματική δυναμική της Τουρκο-Ισραηλινής Επαναπροσέγγισης?

Δρ. Θεόδωρος Τσακίρης

Επίκουρος Καθηγητής Γεωπολιτικής των Υδρογονανθράκων στο Πανεπιστήμιο Λευκωσίας
και Επικεφαλής του Ενεργειακού Προγράμματος, ΕΛΙΑΜΕΡ

Η ανακοίνωση της επίτευξης συμφωνίας επί των αρχών που θα οριστικοποιήσουν την πορεία εξομάλυνσης των τουρκο-ισραηλινών σχέσεων, όπως αυτή ανακοινώθηκε στη Ζυρίχη στις 17 Δεκεμβρίου 2015, σε συνδυασμό με την επίσκεψη του Προέδρου της Παλαιστινιακής Αρχής κ. Mahmud Abbas στην Αθήνα στις 20-21 Δεκεμβρίου, μπορεί να έδωσαν την εντύπωση ότι το ρολόι είχε γυρίσει πίσω στην περίοδο 1996-2006 όταν η τουρκο-ισραηλινή συμμαχία άνθιζε, υποχρεώνοντας την Ελλάδα στην εμβάθυνση των σχέσεων της με τον Αραβικό κόσμο.

Το γεγονός ότι η επίσκεψη Abbas συνέπεσε με την απόφαση της Ελληνικής Βουλής να απαιτήσει από την κυβέρνηση την αναγνώριση του “Παλαιστινιακού κράτους” στα σύνορα του 1967 και συνδυάστηκε με τη συμβολική απόφαση του κ. Τσίπρα να αντικατασταθεί ο όρος Παλαιστινιακή Αρχή με τον όρο Παλαιστίνη σε όλα τα επίσημα έγγραφα του ελληνικού κράτους, ίσως να επέτειναν την αίσθηση ότι είχε συμβεί κάτι πολύ σοβαρό στη Ζυρίχη μεταξύ Τουρκίας και Ισραήλ. Η πραγματικότητα, ωστόσο, είναι μάλλον πολύ περισσότερο πεζή, όσο και πολυσύνθετη.

Το ψήφισμα του Ελληνικού Κοινοβουλίου, που ακολουθεί ανάλογα ψηφίσματα ευρωπαϊκών κοινοβουλίων από το 2014, αποσκοπεί στη δημιουργία κινήτρων για την επανέναρξη των ειρηνευτικών διαπραγματεύσεων στο Παλαιστινιακό και δεν είναι σε καμία περίπτωση δεσμευτικό για την ελληνική κυβέρνηση. Η απόφαση του κ. Τσίπρα, αν και μεστή συμβολισμών, δεν μπορεί να παρερμηνευτεί από τους Ισραηλινούς ως αναγνώριση Παλαιστινιακού Κράτους και απέχει παρασάγγας από τη στάση άλλων ευρωπαϊκών κρατών όπως η Σουηδία, η οποία όντως έχει προχωρήσει τυπικά και ουσιαστικά σε αναγνώριση “Παλαιστινιακού Κράτους”.

Είναι άλλωστε μάλλον απίθανο να μην είχε υπάρξει εκ των προτέρων συνεννόηση ή έστω ενημέρωση των Ισραηλινών από την Αθήνα για την πρόθεση του Ελληνικού Κοινοβουλίου πολύ πριν από την ανακοίνωση της τουρκο-ισραηλινής συμφωνίας στη Ζυρίχη. Σε κάθε περίπτωση, η ελλαδική στάση είναι συνεπής με το αμοιβαία αποδεκτό επίπεδο διπλωματικής ευελιξίας που Αθήνα και Τελ Αβίβ αναγνώρισαν ο ένας στον άλλο όταν ξεκίνησε η Ελλαδο-Ισραηλινή στρατηγική συνεργασία, κυρίως μετά τα γεγονότα του Μαβί Μαρμαρά. Παρά το αυξημένο επίπεδο στρατιωτικής συνεργασίας -ιδίως μεταξύ των Πολεμικών Αεροποριών των δύο κρατών- το Ισραήλ και η Ελλάδα δεν διαθέτουν κοινά θαλάσσια σύνορα, ενώ η δυναμική της ενεργειακής τους συνεργασίας δεν προχώρησε σε βαθμό ανάλογο με αυτόν ανάμεσα στην Κύπρο και το Ισραήλ.

Η Κύπρος έχει υπογράψει συμφωνία ΑΟΖ με το Ισραήλ, μολονότι συνεχίζει η εκκρεμότητα με τη μη-υπογραφή Συμφωνίας Κοινής Εκμετάλλευσης (Common Unitization Agreement-CUA) που είναι νομικά απαραίτητη για την ανάπτυξη του πεδίου Αφροδίτη. Οι ισραηλινές εταιρίες Avner Oil Delek και Drilling αναπτύσσουν το μοναδικό πεδίο Υ/Α που διαθέτει η Κυπριακή Δημοκρατία, ελέγχοντας το 30% της κοινοπραξίας μαζί με τις Noble και British Gas, αν και την ίδια ώρα ηγούνται -τουλάχιστον από το 2013- του φιλοτουρκικού λόμπυ στο Ισραήλ που επιδιώκει την εξομάλυνση των διμερών σχέσεων για να κατασκευάσει τον αγωγό αερίου Λεβιαθάν-Τζεϋχάν. Από την άποψη αυτή η Κύπρος, συγκριτικά με την Ελλάδα, κινδυνεύει να ζημιωθεί πολύ πιο ουσιαστικά από μια ενδεχόμενη τουρκο-ισραηλινή επαναπροσέγγιση εφόσον αυτή αγνοήσει τα ζωτικά συμφέροντα του Κυπριακού Ελληνισμού.

Είναι προφανές ότι ένα Ισραήλ που υποθετικά θα μπλοκάρει την υπογραφή της CUA, θα ξαναρχίσει την εξαγωγή στρατιωτικού υλικού στην Άγκυρα και πρωτίστως θα δώσει το πράσινο φως στις Delek/Noble να πωλήσουν αέριο στην Τουρκία μέσω ενός αγωγού που θα διατρέχει -ενάντια στη θέληση της Λευκωσίας- την Κυπριακή ΑΟΖ, θα καταστρέψει τις σχέσεις του με τη Λευκωσία ακυρώνοντας *de facto* τα όποια οφέλη απέσπασε ο Κυπριακός Ελληνισμός μετά το 2010. Παράλληλα θα ζημιώσει σοβαρότατα τις σχέσεις του πρωτίστως με την Αθήνα και σε μικρότερο βαθμό με το Κάιρο, δίνοντας μια άλλη δυναμική στην τριμερή συνεργασία Αθηνών-Καΐρου-Λευκωσίας.

ΚΡΑΥΓΕΣ ΚΑΙ ΨΙΘΥΡΟΙ: Ποιά η πραγματική δυναμική της Τουρκο-Ισραηλινής Επαναπροσέγγισης?

Εν τη απουσία επίλυσης του Κυπριακού, η κατασκευή ενός τουρκο-ισραηλινού αγωγού μέσα από την Κυπριακή ΑΟΖ -κάτι που αποτελεί τη μοναδική ρεαλιστική όδευση με δεδομένες τις σχέσεις Ισραήλ-Λιβάνου-Συρίας και του ενδο-Συριακού χάους- θα αποτελέσει έμμεση πλην σαφή αναγνώριση της αυτοαποκαλούμενης “ΤΒΔΚ” από το Ισραήλ, εκτός και εάν φυσικά οι ενδιαφερόμενες τουρκικές εταιρίες (Zorlu & Turcas) ζητήσουν την άδεια διέλευσης μόνο από τις νόμιμες αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας και όχι από το Ψευδοκράτος του κ. Ακιντζί.

Μια τέτοια κίνηση που το Ισραήλ δεν διανοήθηκε να κάνει ακόμη και κατά το ζενίθ του τουρκο-ισραηλινού άξονα (1996-2006) θα ήταν ιδιαιτέρως προβληματική για το Τέλ Αβίβ, καθώς θα ενίσχυε την ευρωπαϊκή τάση διπλωματικής αναγνώρισης της Παλαιστινιακής Αρχής αυξάνοντας τις πιθανότητες η ομολογουμένως “προχωρημένη” σουηδική στάση να βρει μιμητές εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε κάθε περίπτωση, η πιθανότητα να συνηγορήσει το Τελ Αβίβ στην κατασκευή ενός αγωγού που θα εξάγει αέριο από το Λεβιαθάν στην Τουρκία παραμένει προς το παρόν εξαιρετικά περιορισμένη, ακόμη και μετά την ενδεχόμενη εξομάλυνση των τουρκο-ισραηλινών σχέσεων που μόνο δεδομένη δεν μπορεί να θεωρείται.

Η αρχική συμφωνία επί των αρχών της διαδικασίας εξομάλυνσης που υπογράφηκε στη Ζυρίχη μεταξύ των επερχόμενου επικεφαλής της Mossad, Yossi Cohen και του τούρκου υφυπουργού Εξωτερικών Feridum Sinirlioglu, δεν δεσμεύει το Ισραήλ υπέρ του πολυπόθητου -ιδίως για τους Αμερικανούς- τουρκο-ισραηλινού αγωγού. Στην πέμπτη παράγραφο της αρχικής συμφωνίας, όπως αυτή διέρρευσε στην *Haaretz*, αναφέρεται ότι εφόσον επιτευχθεί η εξομάλυνση των διμερών σχέσεων “η Τουρκία και το Ισραήλ θα εξερευνήσουν [την πιθανότητα] συνεργασίας στον τομέα του φυσικού αερίου- με την Τουρκία να αγοράζει αέριο από τα υποθαλάσσια πεδία του Ισραήλ και να κατασκευάζει έναν αγωγό φυσικού αερίου που θα διέρχεται μέσω Τουρκίας και δια του οποίου το Ισραήλ θα εξάγει αέριο στην Ευρώπη”.

Η εξερεύνηση της πιθανότητας συνεργασίας δεν συνεπάγεται την επίτευξη συνεργασίας, ενώ το ενδεχόμενο εξαγωγής ισραηλινού αερίου μέσω Τουρκίας στην Ευρώπη είναι υπό τις παρούσες συνθήκες μάλλον εξωπραγματικό με δεδομένη την ανυπαρξία υποδομών διαμετακόμισης του ισραηλινού αερίου μέσω της Τουρκίας. Ακόμη και εάν κατασκευαζόταν ένας αγωγός που θα μπορούσε να μεταφέρει 10-12 ΔΚΜ/Ε (Δις Κυβικά Μέτρα/Έτος) μέσα από την Τουρκία στην Ευρώπη, από τη στιγμή που το αέριο θα φτάσει στα Ευρω-Τουρκικά σύνορα θα πρέπει να κατασκευαστεί νέος αγωγός για να τα μεταφέρει στον τελικό καταναλωτή στην Κεντρική Ευρώπη.

Η Ελλάδα δεν θα επιτρέψει να χρησιμοποιηθεί η δυναμικότητα της β' φάσης λειτουργίας του αγωγού TAP που διέρχεται μέσω Ελλάδος για να μεταφέρει Ισραηλινό αέριο στην Ιταλία όσο παραμένει “εν ζωή” ο αγωγός East Med, ενώ το σύνολο αυτής της δυναμικότητας έχει ήδη δεσμευθεί από αζερικά συμφέροντα για την εξαγωγή 10 ΔΚΜ/Ε από το Αζερμπαϊτζάν στην Ευρώπη. Αυτά η ποσότητα θα παραχθεί μετά την πλήρη αξιοποίηση του πεδίου Shah Deniz 2. Θα πρέπει εν ολίγοις να κατασκευασθεί νέος αγωγός προς την Κεντρική Ευρώπη, ένας νέος Nabucco West, ο οποίος θα καταστήσει το κόστος του όλου εγχειρήματος απαγορευτικό. Εάν υπάρξουν εξαγωγές ισραηλινού αερίου προς την Τουρκία δεν θα αφορούν τη διαμετακόμισή τους προς την Ευρώπη, αλλά την κατανάλωσή τους στην τουρκική αγορά που αποτελεί εξαιρετικά ελκυστική εμπορική επιλογή για τις Noble/Delek καθώς προσφέρει τιμές έως 30%-35% υψηλότερες (περί τα \$9-10/mbtu) από αυτές που μπορεί να διασφαλισθούν από την πώληση ισραηλινού αερίου στα τερματικά υγροποίησης της Αιγύπτου. Πέραν των υψηλότερων τιμών πώλησης η τουρκική αγορά για τις Delek/Noble αποτελεί πιο αξιόπιστο αγοραστή μεσο-μακροπρόθεσμα συγκριτικά με την Αίγυπτο διότι η Άγκυρα δεν έχει εγχώρια μέσα μείωσης της εισαγωγικής της εξάρτησης, η οποία φτάνει στο 99% επί του συνόλου της κατανάλωσης αερίου.

Ακόμη και εάν οι τουρκο-ισραηλινές σχέσεις εξομαλύνονταν πλήρως αύριο το πρωί, το Ισραήλ καλείται να δεσμεύσει τουλάχιστον 8 ΔΚΜ/Ε ή το 50% του συνόλου των εξαγωγών του σε βάθος 20ετίας για κατανάλωση στην τουρκική αγορά, την ώρα που στην καλύτερη περίπτωση τα 8 ΔΚΜ/Ε του ισραηλινού αερίου θα αναλογούν το 2020 σε λιγότερο από το 12% της τουρκικής κατανάλωσης, η οποία προβλέπεται να φτάσει τα 65 ΔΚΜ/Ε έως την έναρξη των ισραηλινών εξαγωγών. Σε τι βαθμό αισθάνεται σίγουρο το Ισραήλ να πράξει κάτι τέτοιο την ώρα που η καχυποψία των πράξεων και δηλώσεων του κ. Ερντογάν θα ρίχνει βαριά τη σκιά της στις «εξομαλυσμένες» τουρκο-ισραηλινές σχέσεις; Η ίδια, άλλωστε, η δυναμική της επαναπροσέγγισης μάλλον δείχνει να έχει μάλλον ατονήσει μετά την ανακοίνωση της Ζυρίχης στις 17 Δεκεμβρίου καθώς το Τέλ Αβίβ φαίνεται πλέον να απαιτεί την πλήρη παύση των δραστηριοτήτων της Hamas στην Τουρκία και όχι απλώς τη διάλυση του στρατιωτικού κέντρου επιχειρήσεων της οργάνωσης που ενεργούσε με έδρα του την Κων/πολη.

ΚΡΑΥΓΕΣ ΚΑΙ ΨΙΘΥΡΟΙ: Ποιά η πραγματική δυναμική της Τουρκο-Ισραηλινής Επαναπροσέγγισης?

Στις 22 Δεκεμβρίου ο κ. Νετανιάχου ανακοίνωσε ότι, αν και ο στρατιωτικός ηγέτης της Hamas Saleh Aroui εκδιώχθηκε από την Τουρκία, το στρατιωτικό κέντρο της εν λόγω τρομοκρατικής ισλαμιστικής οργάνωσης παραμένει σε πλήρη λειτουργία. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι μετά την απονενομημένη κατάρριψη του ρωσικού μαχητικού από τον κ. Ερντογάν, είναι η Τουρκία εκείνη που φαίνεται να επισπεύδει τη διαδικασία καθιστώντας την περισσότερο εφεκτική σε υποχωρήσεις έναντι του Τελ Αβίβ σε μια προσπάθεια να διορθώσει την τραυματισμένη εικόνα της στην Ουάσινγκτον. Πόσο υποχωρητικός αναμένεται να φανεί ο κ. Ερντογάν εναντίον των συμφερόντων της Hamas προτού η διαδικασία της επαναπροσέγγισης να καταρρεύσει ή να παγώσει εκ νέου;

Ο βαθμός υποχωρητικότητας του τούρκου Προέδρου θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από το βαθμό που ο ισραηλινός πρωθυπουργός θα συναινέσει στο θεμελιώδες τουρκικό αίτημα: την πλήρη άρση του ναυτικού αποκλεισμού της λωρίδας της Γάζας που η αποστολή του Μαβί Μαρμαρά επεχείρησε να καταργήσει, προκαλώντας τη στρατιωτική αντίδραση του Ισραήλ το 2010. Η απουσία της οποιασδήποτε αναφοράς στη λωρίδα της Γάζας από το κείμενο της Ζυρίχης σε συνδυασμό με τις συστηματικές τοποθετήσεις του κ. Νετανιάχου ότι η άρση του αποκλεισμού δεν μπορεί να συζητηθεί καν από την ισραηλινή πλευρά, αποκαλύπτουν τα περιθώρια της όποιας δυναμικής επαναπροσέγγισης. Η δήλωση του εκπροσώπου τύπου του κ. Ερντογάν στις 28 Δεκεμβρίου ότι η πλήρης άρση του αποκλεισμού της Γάζας αποτελεί προϋπόθεση για την επανομαλοποίηση των τουρκο-ισραηλινών σχέσεων, μάλλον στένεψε περαιτέρω τα περιθώρια της επαναπροσέγγισης.

Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)

Λεωφ. Βασιλ. Σοφίας 49, 10676 Αθήνα | Τηλ. +30 210 7257 110 | Fax +30 210 7257 114 | E-mail eliamep@eliamep.gr

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεών του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρείται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του Ιδρύματος..

Μάθετε περισσότερα για το έργο μας - Επισκεφθείτε τον ιστότοπο www.eliamep.gr/en

Αν επιθυμείτε να διαγραφείτε από τη λίστα παραληπτών προωθείστε κενό μήνυμα στην ηλεκτρονική διεύθυνση unsubscribe@eliamep.gr